

بسم الله الرحمن الرحيم

فصل دوم

سیستم مختصات در ژئودزی ماهواره ای

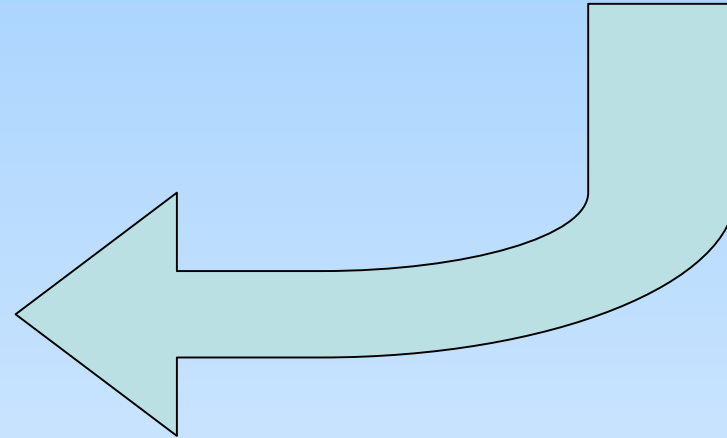
توسط: سید قاسم رستمی

عضو هیئت علمی گروه مهندسی نقشه برداری دانشگاه آزاد اسلامی واحد تفت

ghrostami@taftiau.ac.ir

تعریف مختصات: وارد کردن اعداد از ریاضیات به هندسه نقاط.

یک کار مهندسی
یک علم کاربردی
مبانی ترسیم نقشه
مبانی ناوبری
و ...

سیستم رفرانس: مرجع تئوری برای تعریف مختصات نقاط است.

فریم رفرانس: مرجع عملی از نقاط معلوم در یک سیستم است.

سیستم های مختصات مورد استفاده در ژئودزی ماهواره ای

سیستم های مداری ماهواره OR

سیستم مختصات زمین ثابت CT

سیستم مختصات فضا ثابت CIS

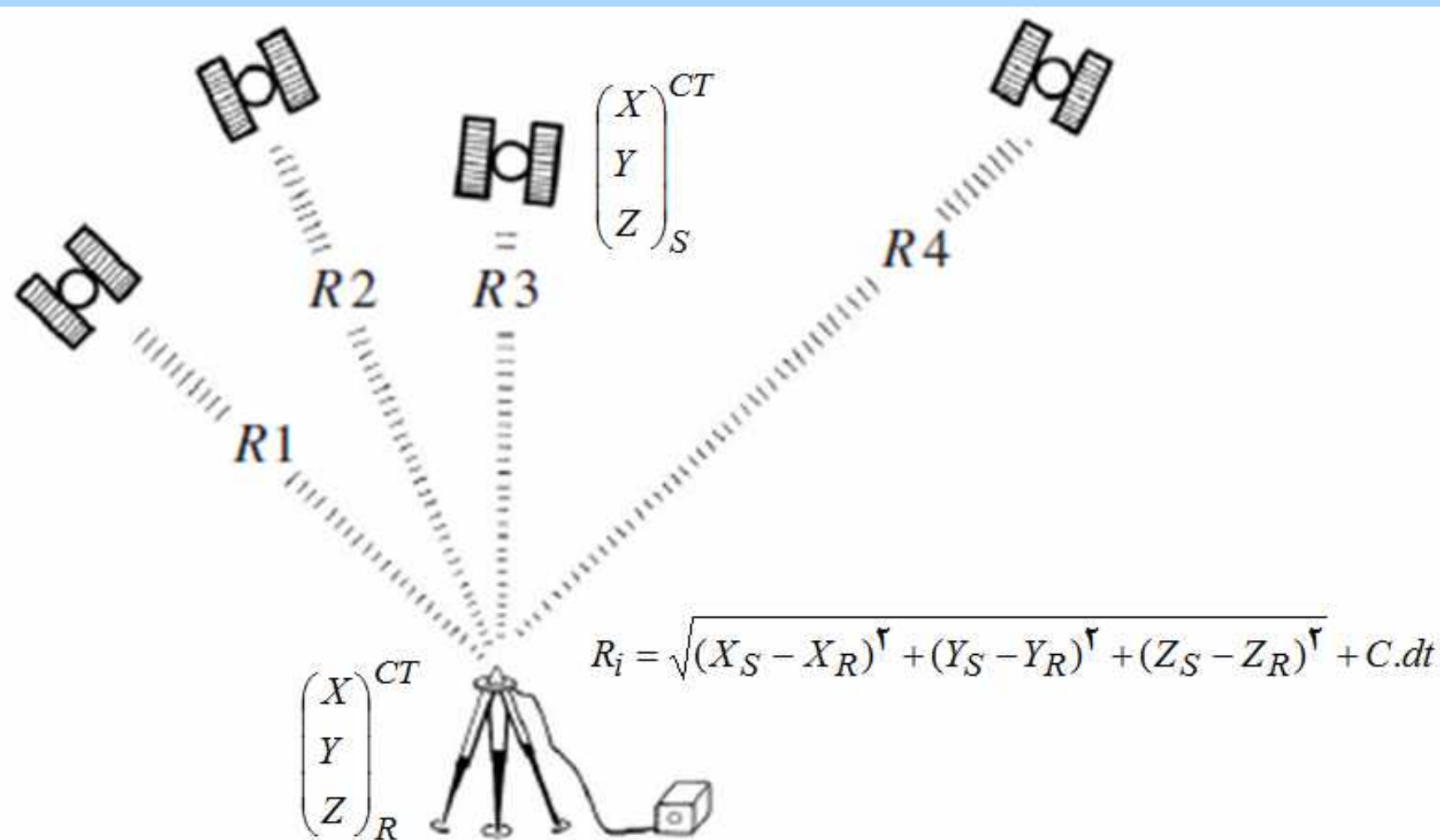
سیستم مختصات ژئودتیک G

سیستم مختصات UTM

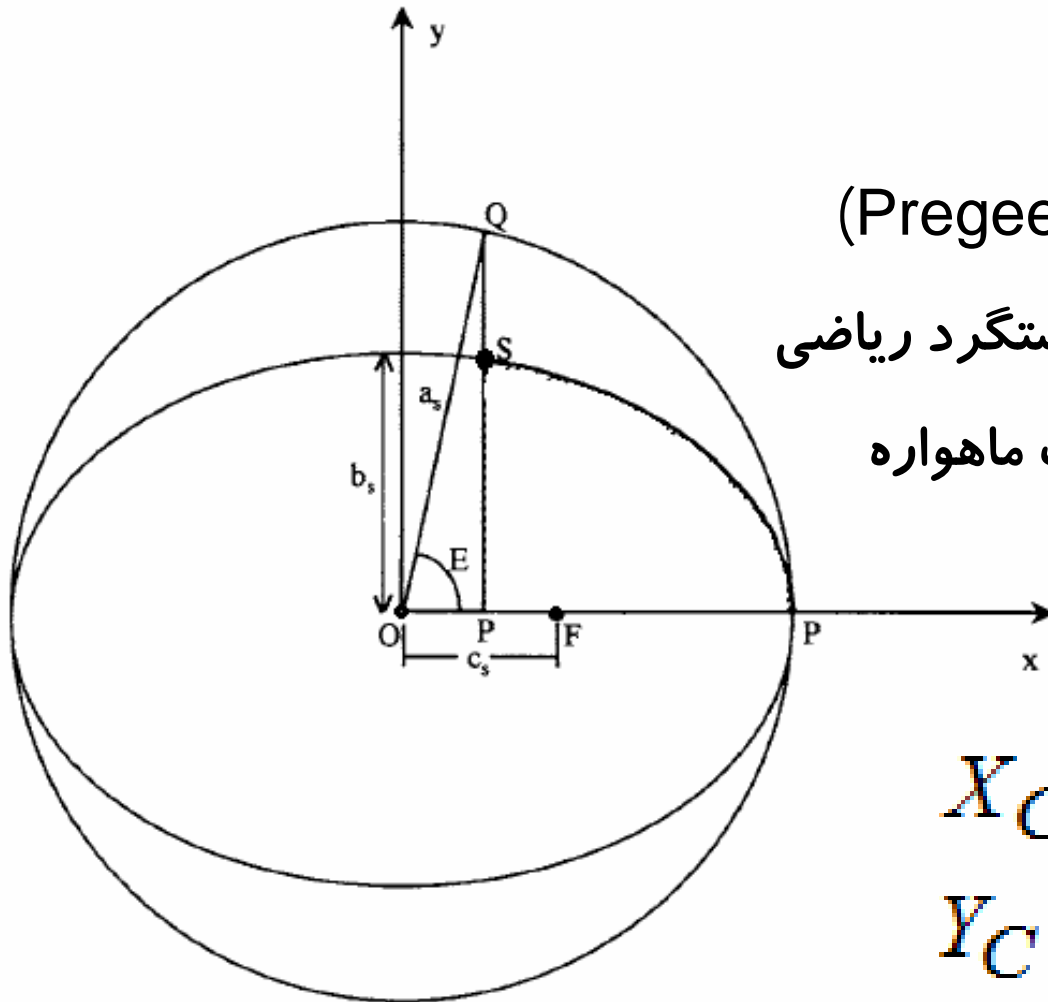
مراحل تبدیل مختصات در تعیین موقعیت ماهواره ای

- 1- تعیین موقعیت لحظه ای ماهواره در سیستم مداری ماهواره
- 2- انتقال مختصات ماهواره از سیستم مداری به سیستم ثابت فضایی
- 3- انتقال مختصات از سیستم ثابت فضایی به سیستم ثابت زمینی
- 4- انتقال مختصات ثابت زمینی به سیستم مختصات لحظه ای ژئوسنتریک
- 5- به کار بردن مختصات ماهواره در سیستم لحظه ای زمینی در تعیین موقعیت مجهول نقاط زمینی

چرا تعیین موقعیت ماهواره ؟

سیستم مختصات مداری مرکزی

مبدأ: مرکز ثقل زمین
محور X: به سمت نقطه حضیض (Pregee)
محور Y: عمود بر X و سیستم راستگرد ریاضی
زاویه E: انامولی خروج از مرکزیت ماهواره

$$X_C = a \cdot \cos E$$

$$Y_C = b \cdot \sin E$$

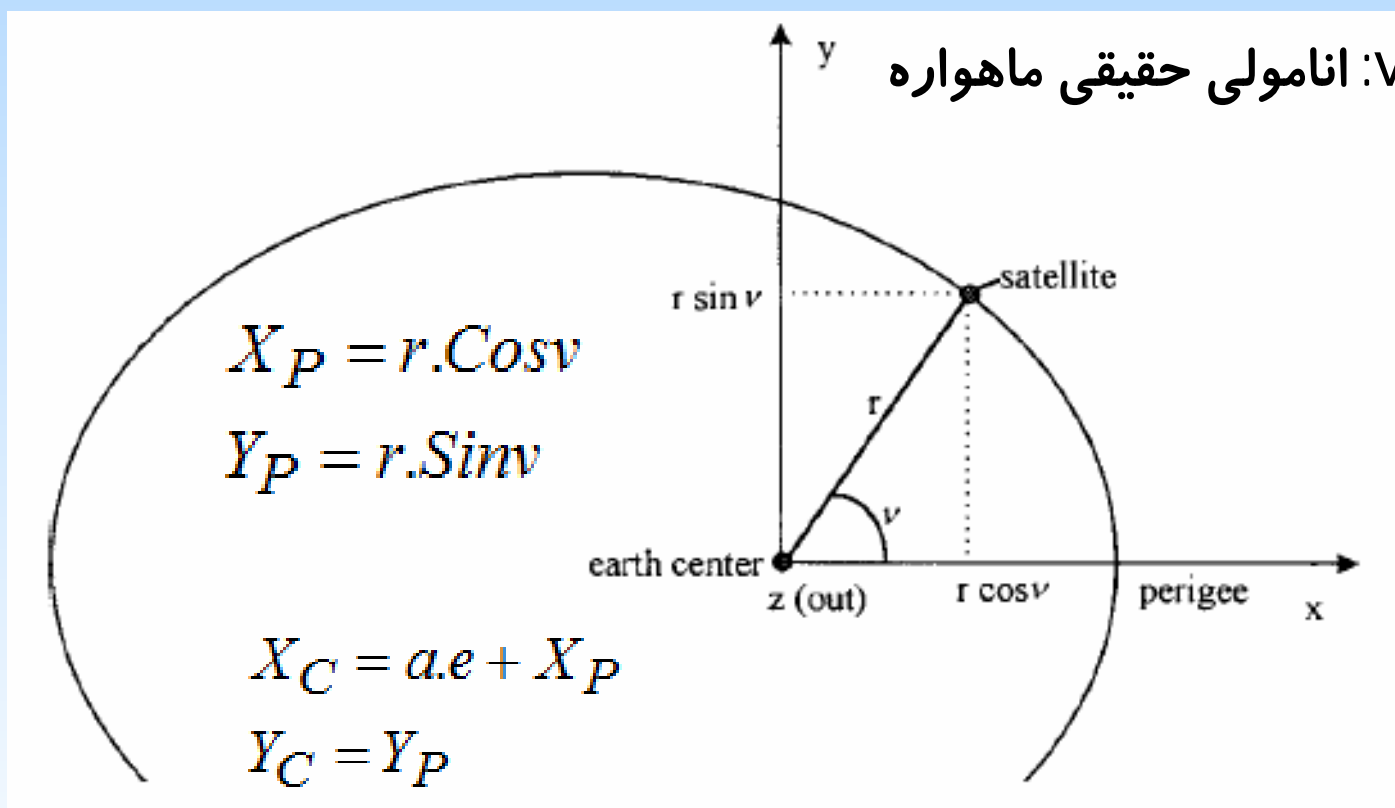
سیستم مختصات مداری کانونی - حضيضی

مبدأ: مرکز ثقل زمین

محور X: به سمت نقطه حضيض (Perigee)

محور Y: عمود بر X و سیستم راستگرد ریاضی

زاویه v : انامولی حقیقی ماهواره

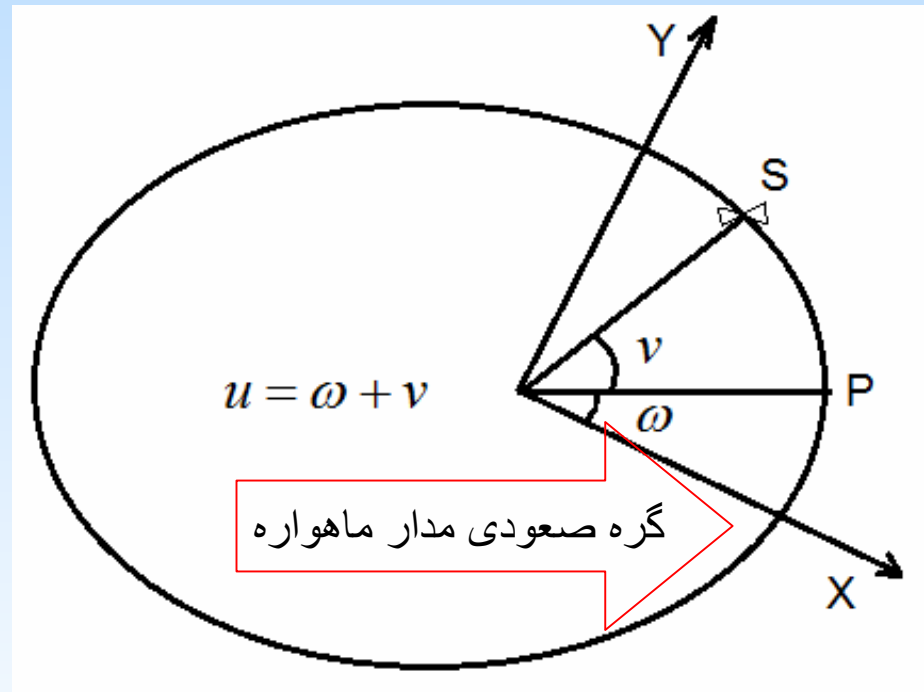
سیستم مختصات مداری کانونی - گره ای

مبدأ: مرکز ثقل زمین

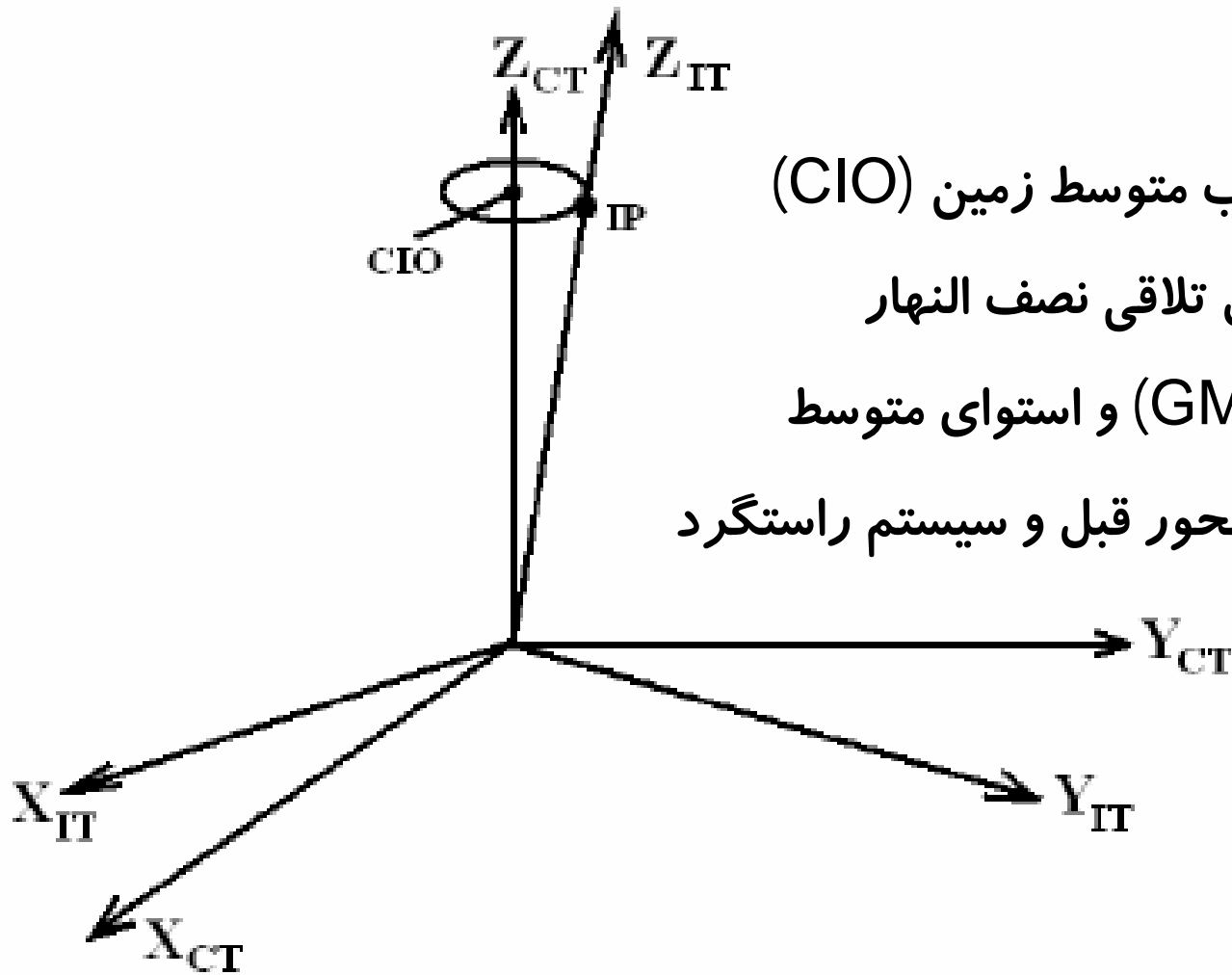
محور X: به سمت نقطه حضیض (Pregee)

محور Y: عمود بر X و سیستم راستگرد ریاضی

زاویه u: آرگومان عرض شامل آرگومان حضیض و انامولی حقیقی

سیستم مختصات زمین ثابت CT

مبدأ: مرکز ثقل زمین

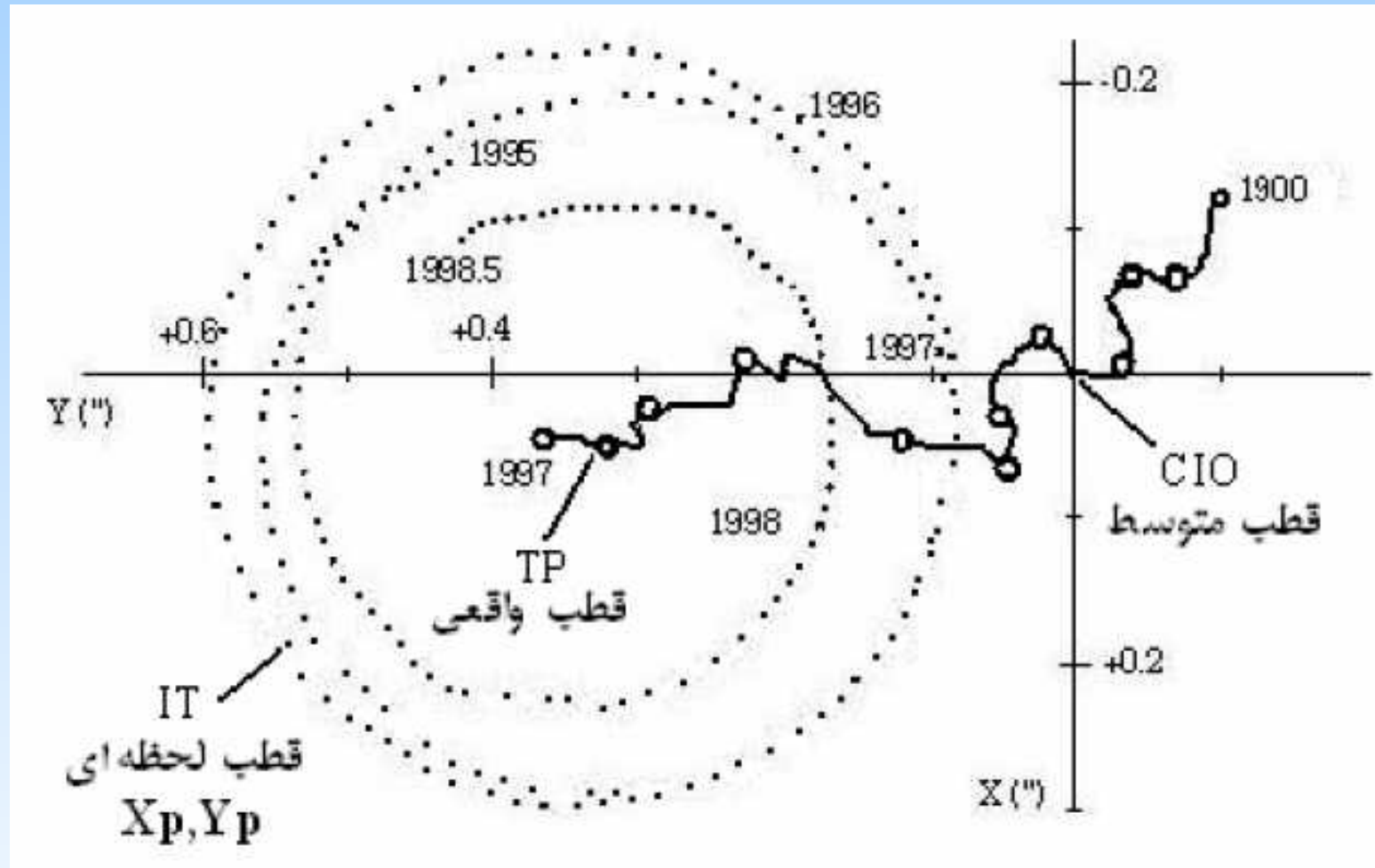
محور Z : به سمت قطب متوسط زمین (CIO)

محور X : به سمت محل تلاقی نصف النهار

متوسط گرینویچ (GMO) و استوای متوسط

محور Y : عمود بر دو محور قبل و سیستم راستگرد

انواع قطب و حرکت قطبی زمین

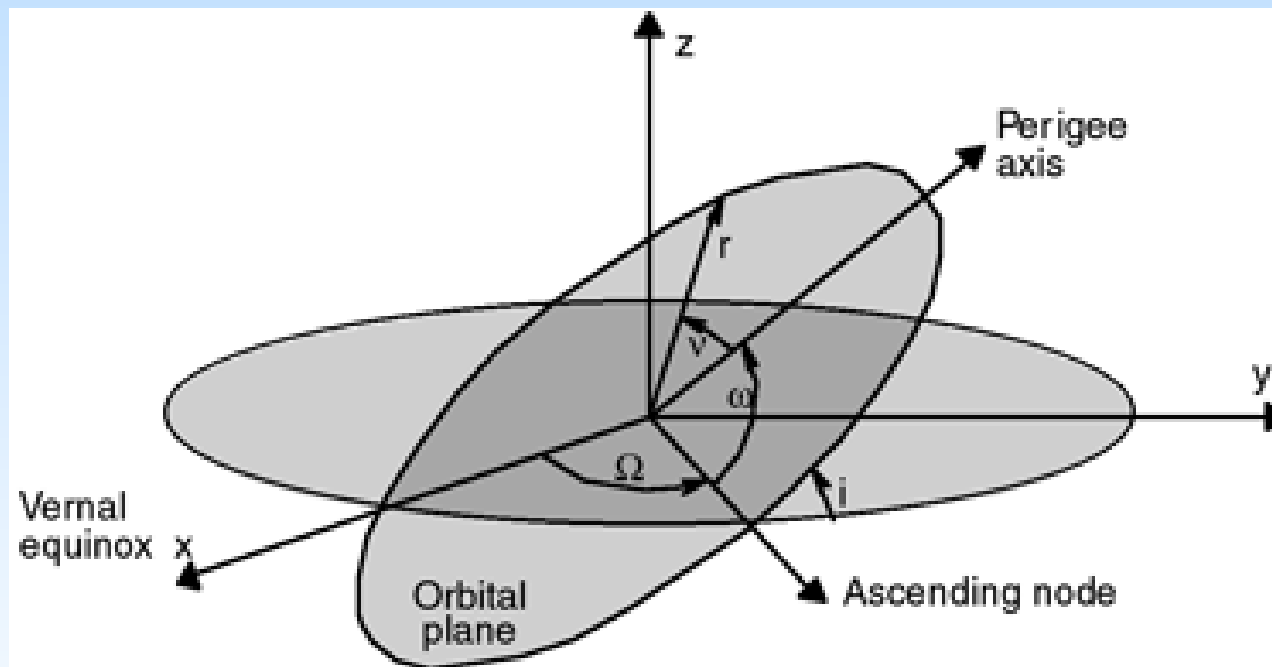
سیستم مختصات فضا ثابت CIS

مبدأ: مرکز ثقل زمین

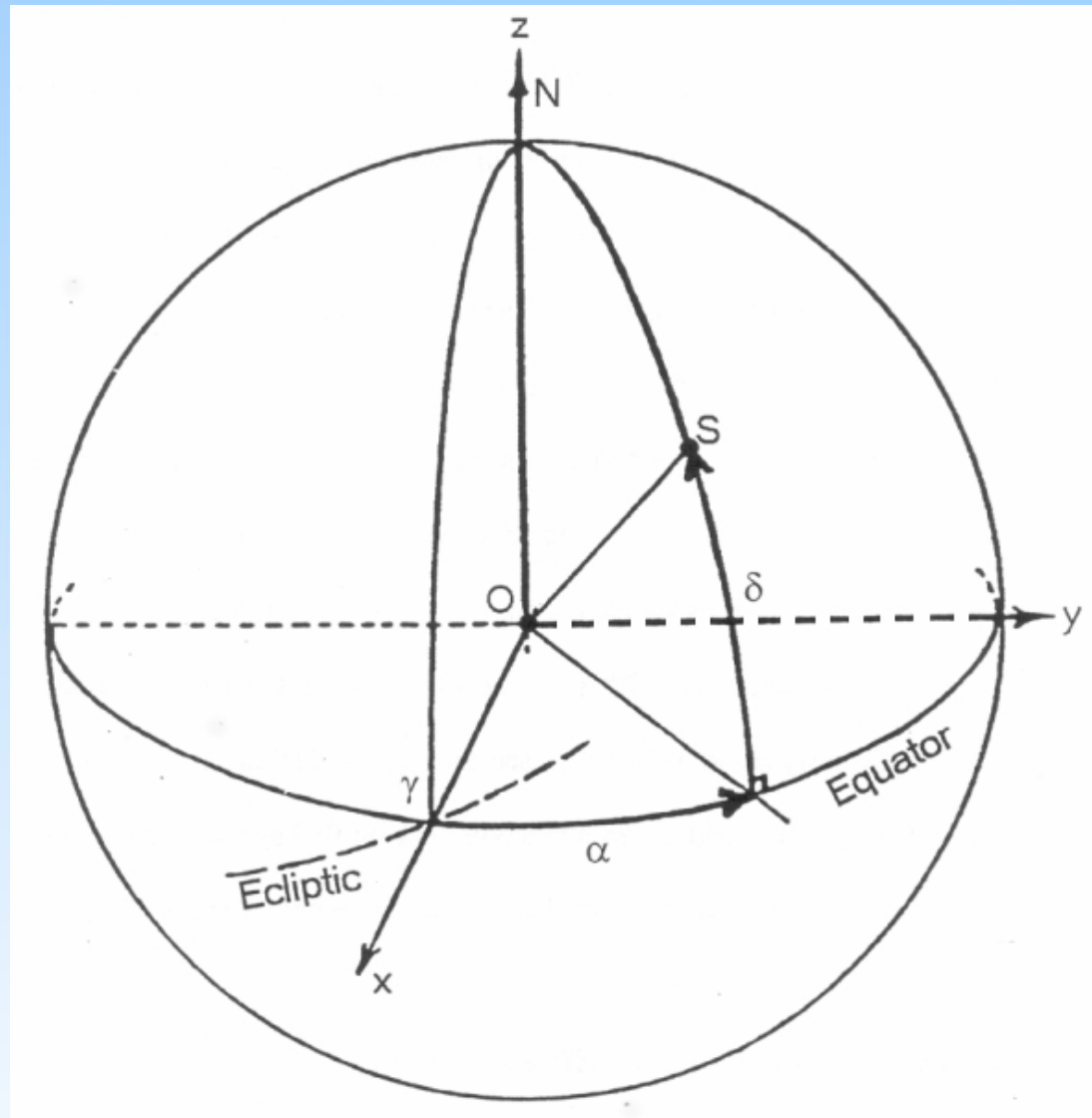
محور Z : به سمت قطب لحظه ای زمین (IP)

محور X : به سمت نقطه اعتدال بهاری در صورت فلکی حمل

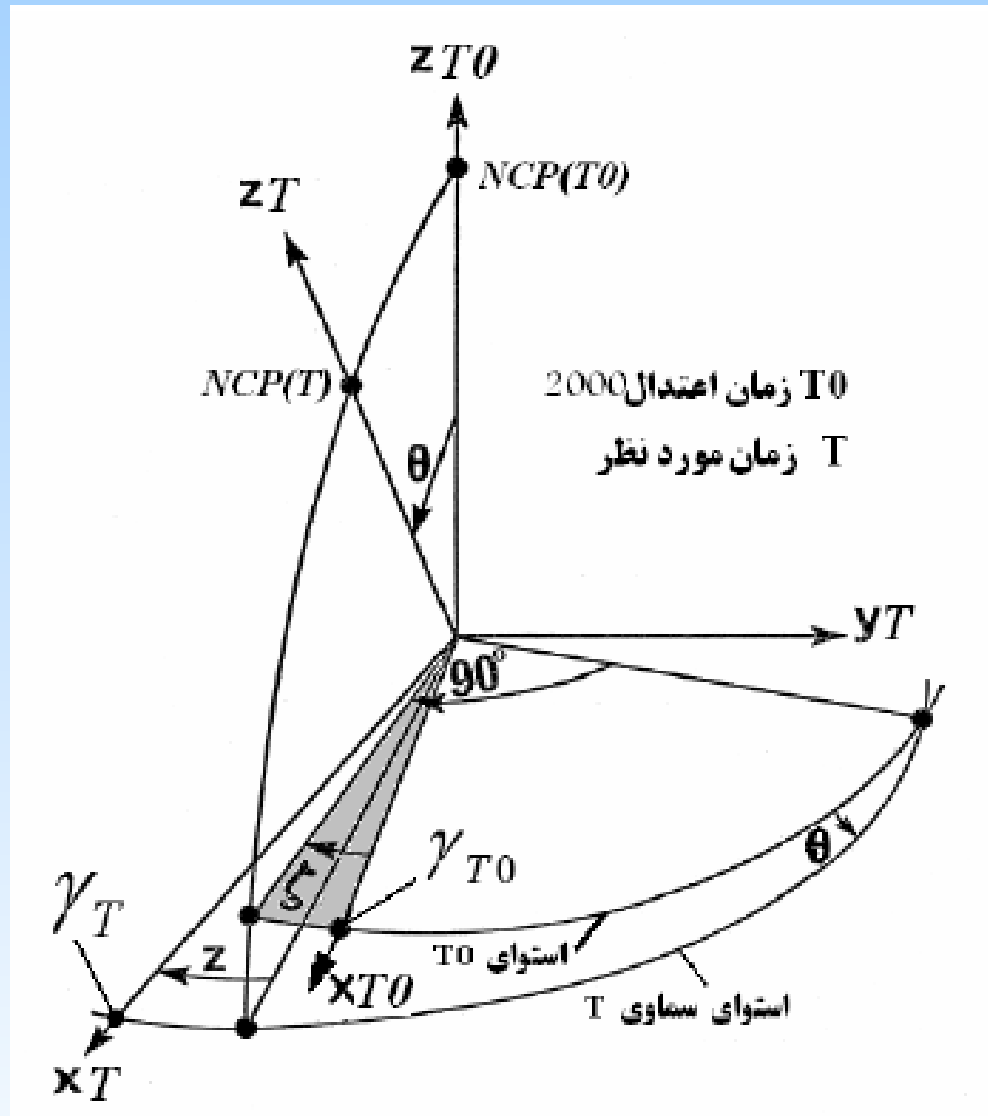
محور Y : عمود بر دو محور قبل و سیستم راستگرد ریاضی

سیستم مختصات فضا ثابت CIS

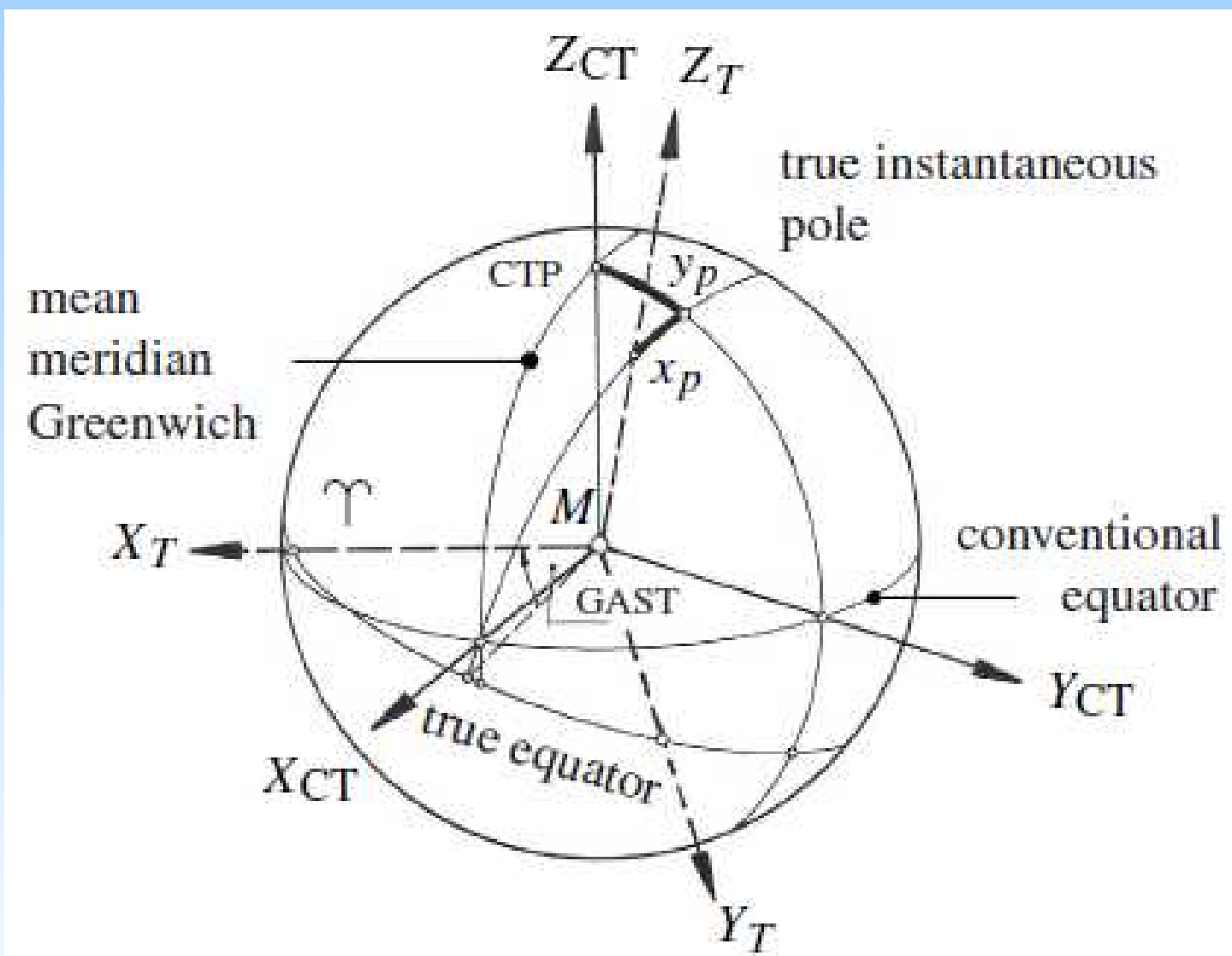

ارتباط دو سیستم مختصات زمین ثابت و فضا ثابت

اثرات حرکت پرسپیشن و نوتیشن
 اثر حرکت قطبی محور دوران زمین
 اثر حرکت دورانی و انتقالی زمین
 به دور خودش و خورشید

ارتباط دو سیستم مختصات لحظه ای و متوسط زمین

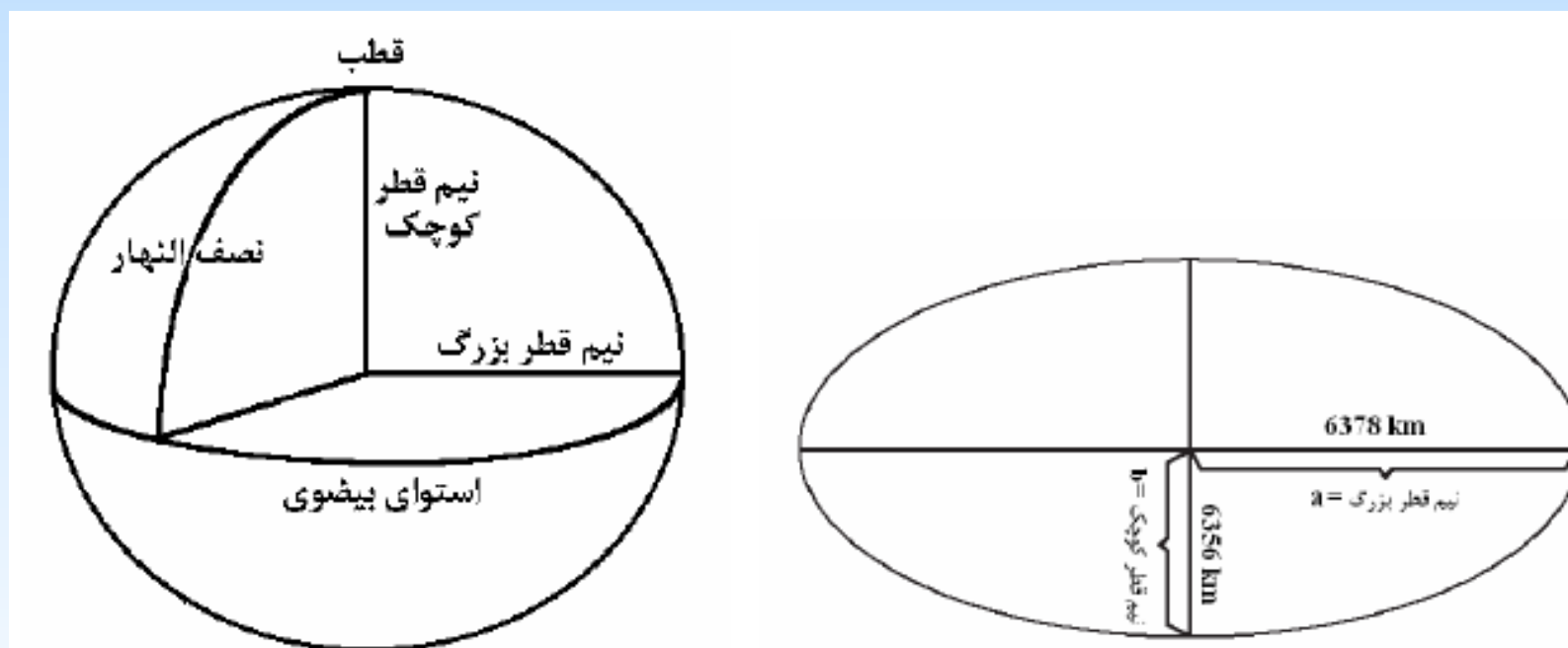
سیستم مختصات ژئودتیک G

تعیین مختصات منحنی الخط نسبت به بیضوی دو محوری زمین

سطح مرجع اول: نسبت به دایره استوا

سطح مرجع دوم: نسبت به نصف النهار ژئودتیک بیضی شکل گرینویچ

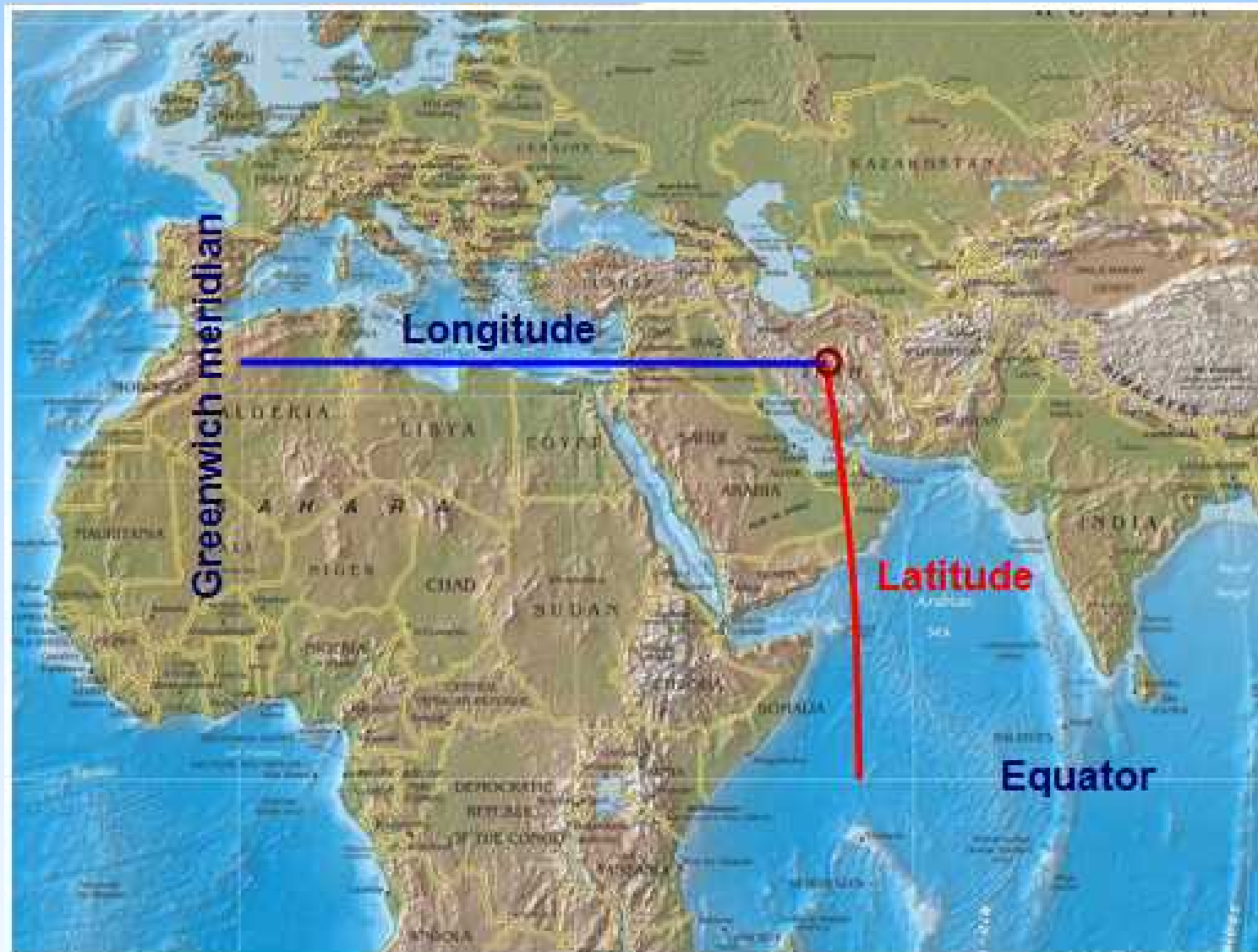
سطح مرجع اندازه گیری مختصات: نصف النهار ژئودتیک بیضی شکل هر نقطه

طول و عرض ژئودتیک

بیضوی دو محوری زمین

چند نمونه از بیضوی های جهانی مرجع زمین

معکوس فشردگی	نیم قطر کوچک	نیم قطر بزرگ	سال	نام بیضوی
۲۹۷/۶۵	۶۳۵۶۷۷۲/۴۷۳	۶۳۷۸۲۰۱	۱۹۶۰	آکسفورد
۲۹۸/۳	۶۳۵۶۷۷۳/۳۲۰	۶۳۷۸۱۵۵	۱۹۶۰	فیشر
۲۹۸/۳	۶۳۵۶۷۸۳/۲۸۷	۶۳۷۸۱۶۵	۱۹۶۰	WGS ³
۲۹۸/۲۵	۶۳۵۶۷۵۹/۷۶۹	۶۳۷۸۱۴۵	۱۹۶۶	
۲۹۸/۲۴۷	۶۳۵۶۷۷۵	۶۳۷۸۱۶۰	۱۹۶۷ ^۴	
۲۹۸/۲۶	۶۳۵۶۷۵۰/۵۲۰	۶۳۷۸۱۳۵	۱۹۷۲	
۲۹۸/۲۵۷۲۲۳۵۶	۶۳۵۶۷۵۲/۳۱۴	۶۳۷۸۱۳۷	۱۹۸۴	
۲۹۸/۲۵۷۶۷۴۲۳	۶۳۵۶۷۵۱/۹۲۰	۶۳۷۸۱۳۶/۵۷۲	۱۹۹۹	

نمونه ای از مختصات های ژئودتیک

6 طبقه دانشگاه آزاد یزد

سی و سه پل اصفهان

میدان آزادی تهران

سیستم مختصات UTM

انتقال مختصات از روی بیضوی به روی استوانه تلاقی پیدا کرده از قطبین زمین

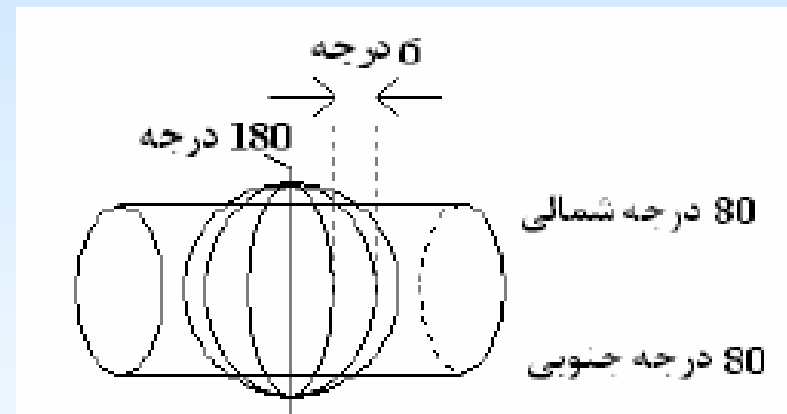
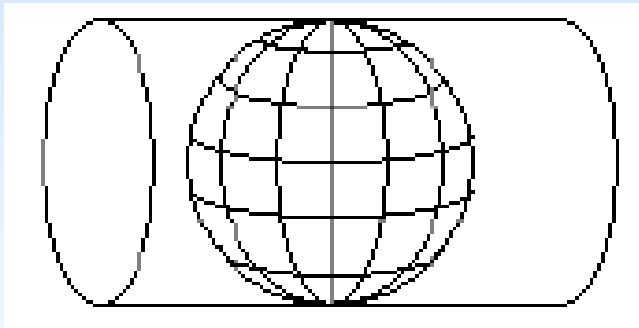
تقسیم بیضوی زمین به 60 قاچ 6 درجه ای

زیر قاچ های 8 درجه ای از 80 درجه جنوبی تا 84 درجه شمالی

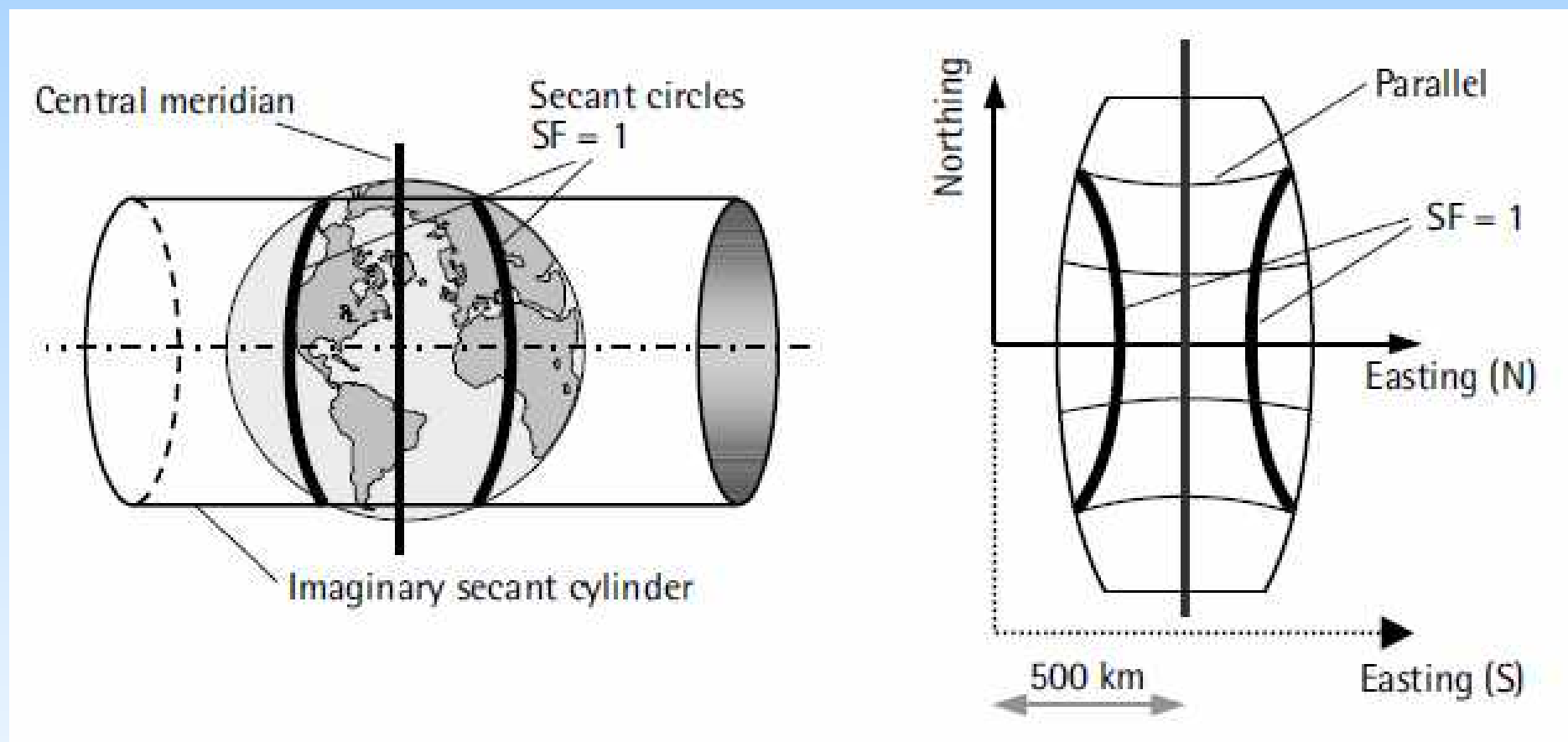
ضریب مقیاس نصف النهار مرکزی برابر با 0/9996

در طرفین آن به فاصله 180 کیلومتر دو خط استاندارد با ضریب مقیاس 1 قرار دارد.

مختصات مبدأ 500 هزار و 10 میلیون متر است تا هیچ مختصات منفی نداشته باشیم.

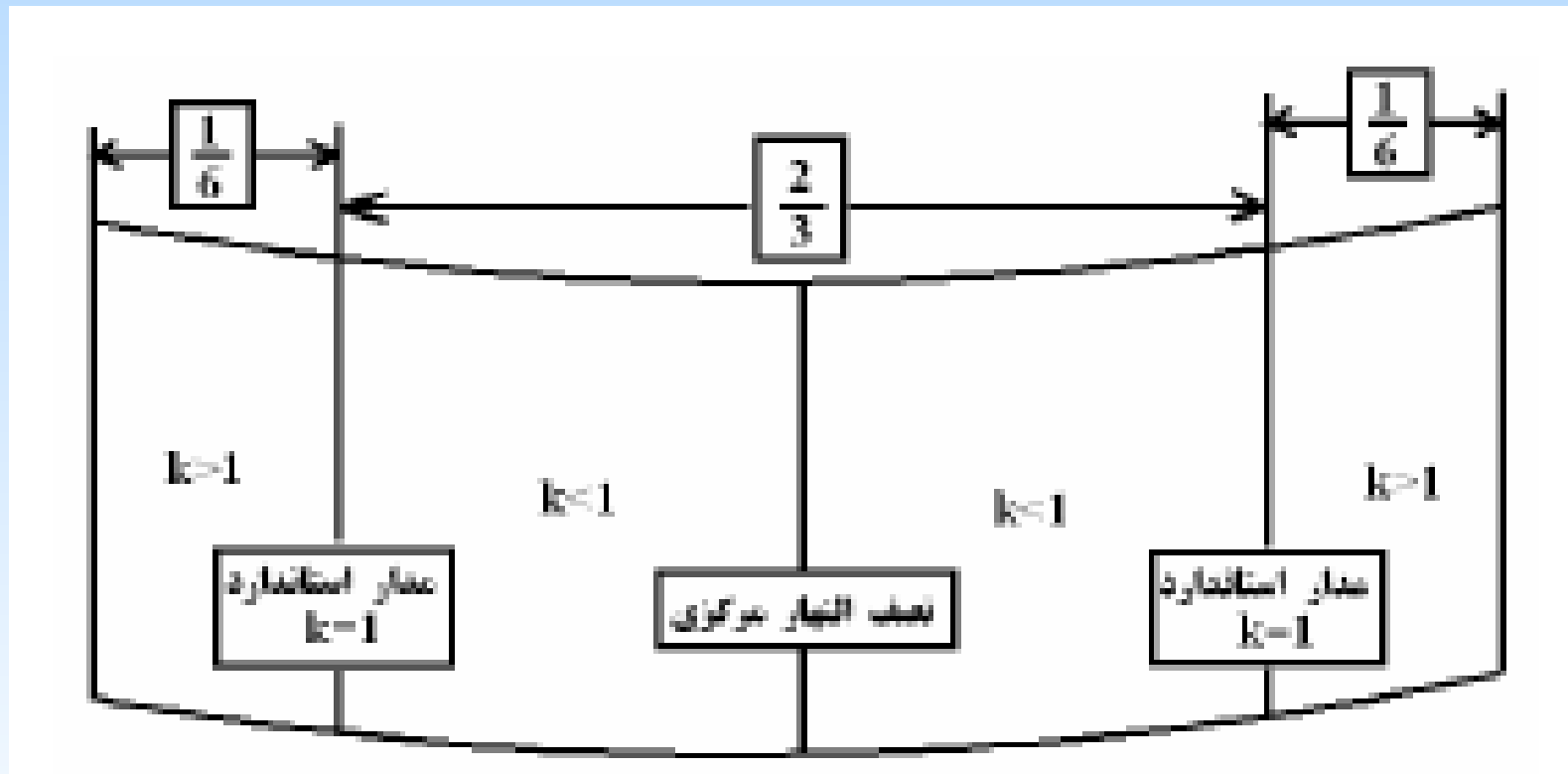

شکل زون در سیستم مختصات UTM

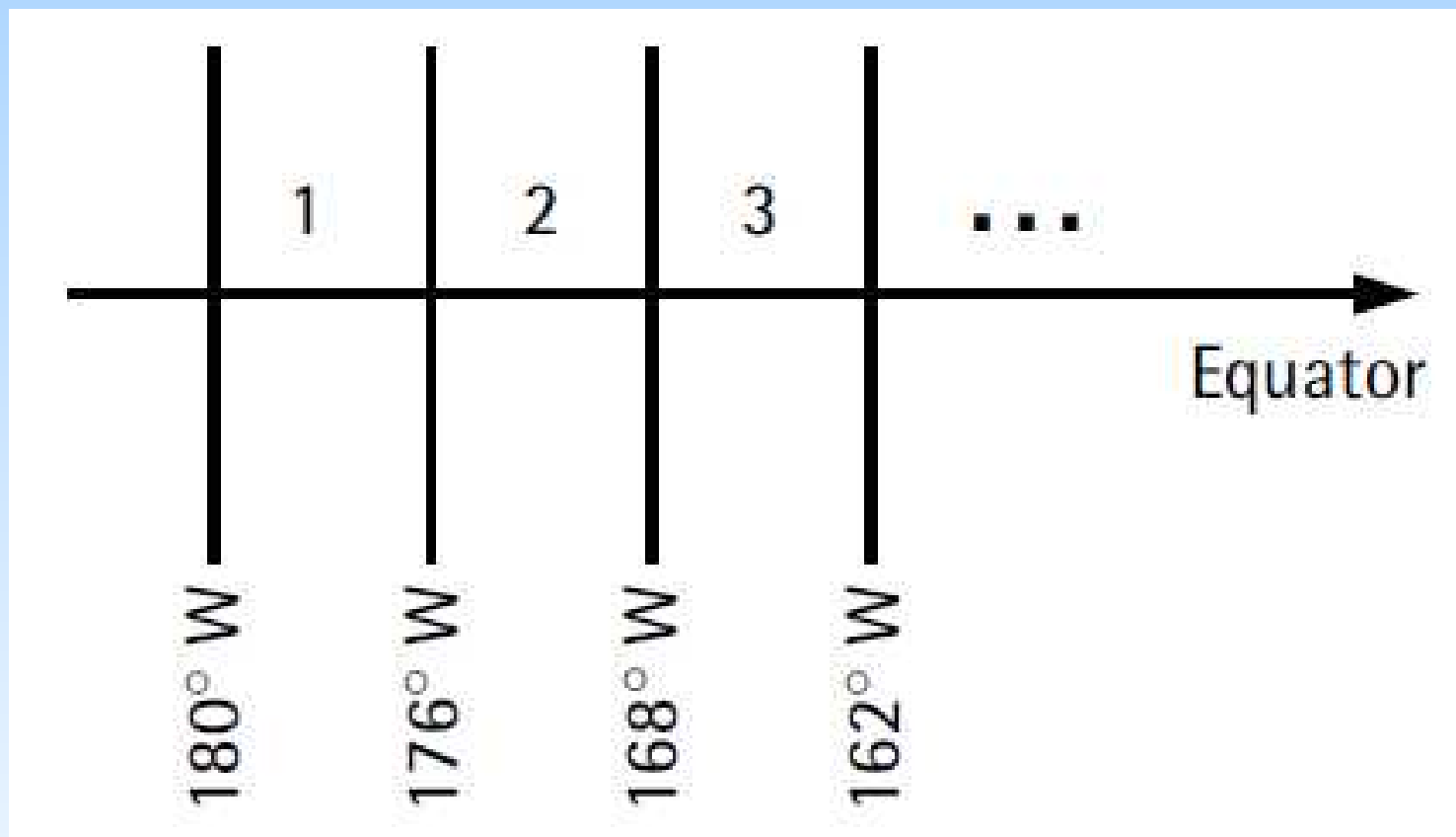
رابطه ضریب مقیاس در سیستم مختصات UTM

$$k = k_0 \left(1 + \frac{\Delta\lambda^2 \cos^2 \varphi}{2} \right) \quad k_0 = 0.99996 \quad \Delta\lambda = \lambda - \lambda_0$$

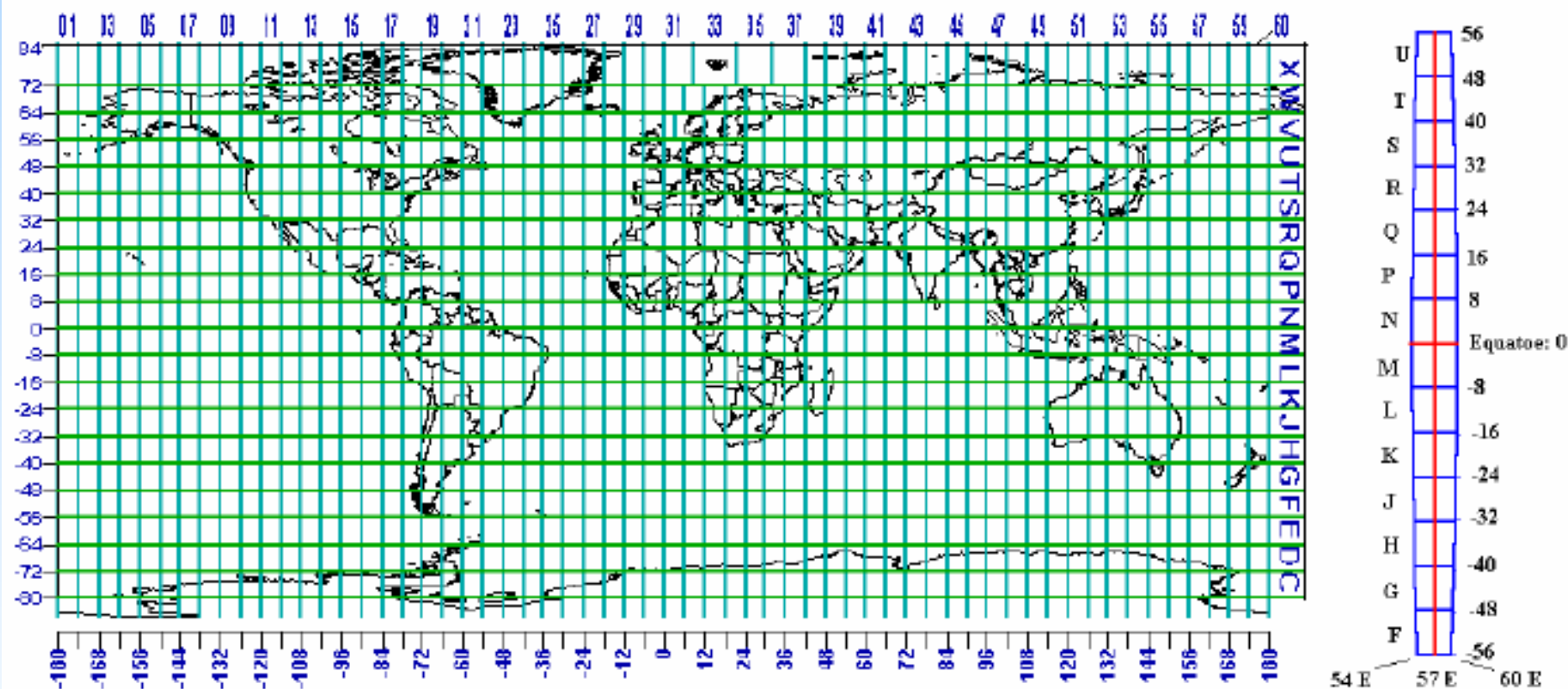
شماره گذاری زونها در سیستم مختصات UTM

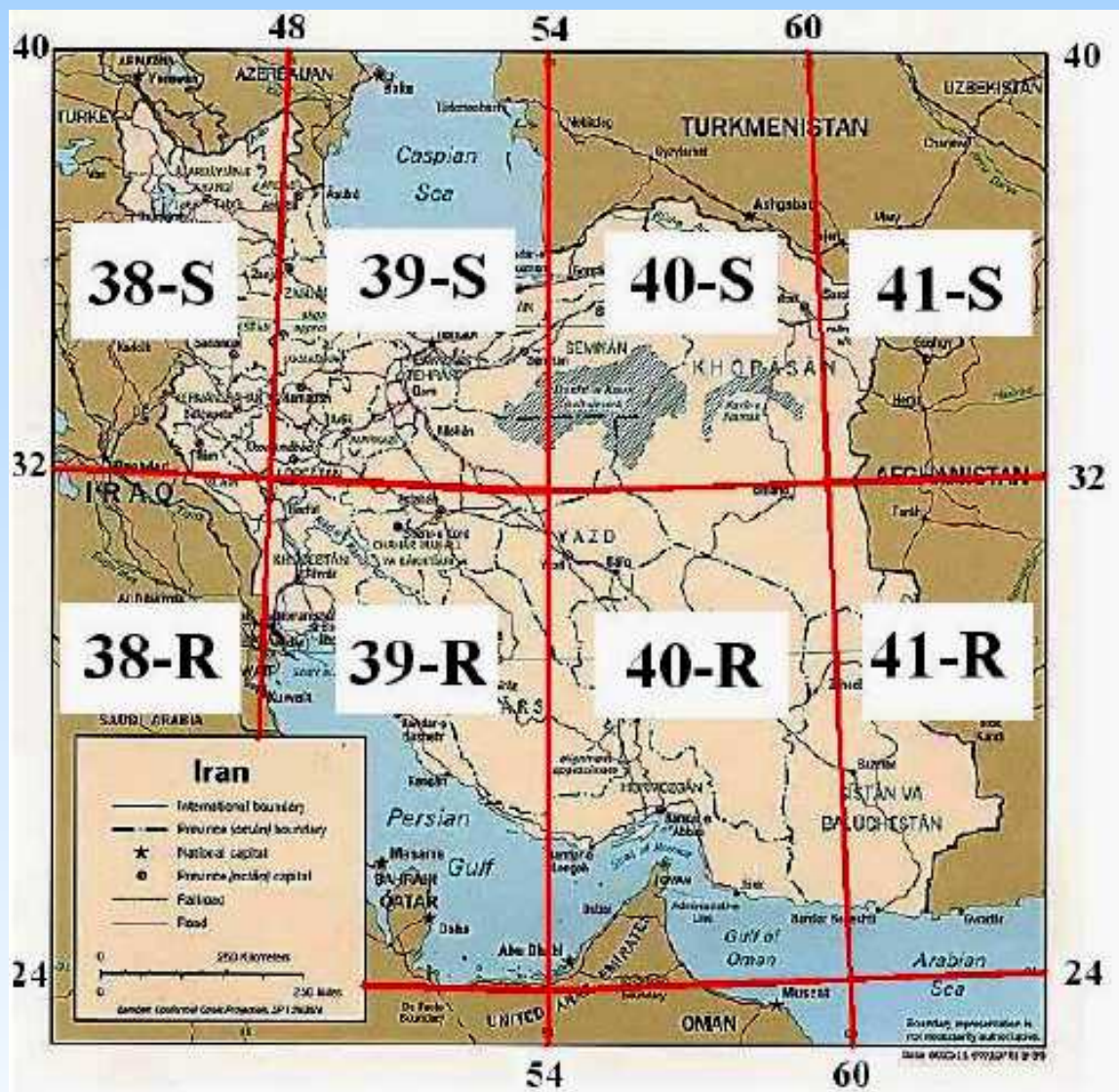
$$n = 31 + [\lambda \div 6]$$

$$\lambda_0 = (n - 31) \times 6 + 3$$

شمارهٔ زیر زون های UTM

شماره زون ها و زیر زونهای UTM در ایران

نمونه ای از مختصات UTM

شاه گلی (اٹل گلی) تبریز

میدان پارک ملت مشهد

دروازه قرآن شیراز

تبدیل مختصات ژئودتیک به UTM و بالعکس (فرمولهای کروگر)

$$x = Fx + k_0 [S_\varphi + T_1 \Delta\lambda^r + T_2 \Delta\lambda^f + T_3 \Delta\lambda^s + T_4 \Delta\lambda^a]$$

$$y = Fy + k_0 [T_5 \Delta\lambda + T_6 \Delta\lambda^r + T_7 \Delta\lambda^s + T_8 \Delta\lambda^a]$$

$$T_1 = \frac{N \cdot \sin \varphi \cdot \cos \varphi}{2} \quad T_2 = \frac{N \cdot \sin \varphi \cdot \cos^3 \varphi}{24} (\Delta + 9e^r \cdot \cos^2 \varphi + 4e^f \cdot \cos^4 \varphi - \tan^2 \varphi)$$

$$T_3 = \frac{N \cdot \sin \varphi \cdot \cos^5 \varphi}{720} [61 + 270 \cdot e^r \cdot \cos^2 \varphi + 44\Delta e^f \cdot \cos^4 \varphi + 324e^{fs} \cdot \cos^6 \varphi + 111e^{fa} \cdot \cos^8 \varphi + \tan^2 \varphi - \tan^4 \varphi \cdot (\Delta + 330 \cdot e^r \cdot \cos^2 \varphi + 680 \cdot e^f \cdot \cos^4 \varphi + 600 \cdot e^{fs} \cdot \cos^6 \varphi + 192e^{fa} \cdot \cos^8 \varphi)]$$

$$T_4 = \frac{N \cdot \sin \varphi \cdot \cos^7 \varphi}{40320} [1385 - 3111 \tan^2 \varphi + 543 \tan^4 \varphi - \tan^6 \varphi] \quad T_5 = N \cdot \cos \varphi$$

$$T_6 = \frac{N \cdot \cos^3 \varphi}{6} (1 + e^r \cdot \cos^2 \varphi - \tan^2 \varphi) \quad T_7 = \frac{N \cdot \cos^5 \varphi}{5040} [61 - 479 \tan^2 \varphi + 179 \tan^4 \varphi - \tan^6 \varphi]$$

$$T_8 = \frac{N \cdot \cos^7 \varphi}{120} [\Delta + 14e^r \cdot \cos^2 \varphi + 12e^f \cdot \cos^4 \varphi + 4e^{fs} \cdot \cos^6 \varphi + \tan^2 \varphi - \tan^4 \varphi \cdot (18 + 511e^r \cdot \cos^2 \varphi + 64e^f \cdot \cos^4 \varphi + 24e^{fs} \cdot \cos^6 \varphi)]$$

تبدیل مختصات ژئودتیک به UTM و بالعکس (فرمولهای کروگر)

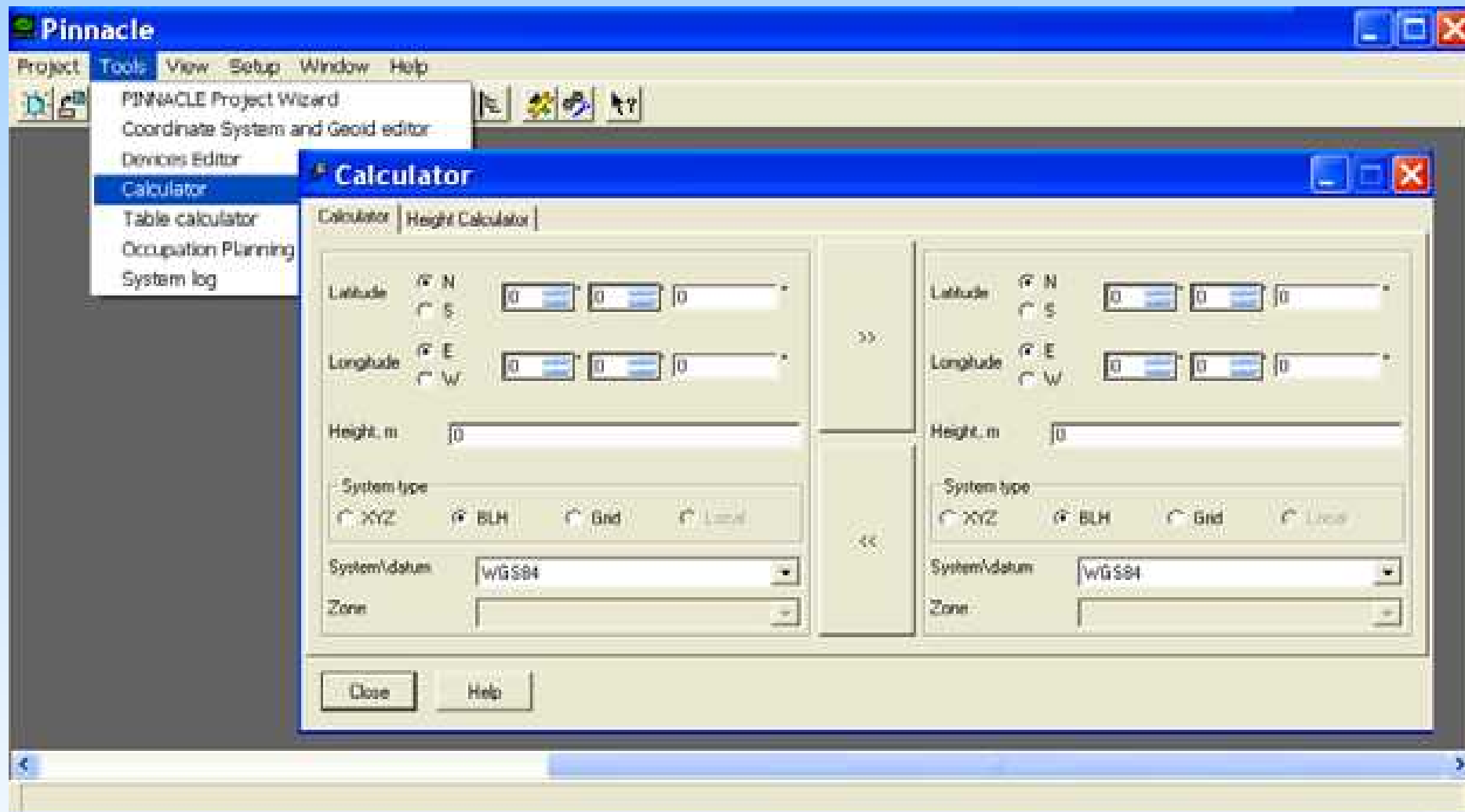
$$k = k_0 (1 + T_{\lambda\lambda} \Delta\lambda^2 + T_{\lambda\phi} \Delta\lambda^2 + T_{\phi\phi} \Delta\lambda^2)$$

$$T_{\lambda\lambda} = \frac{\cos^2 \phi}{2} (1 + e'^2 \cos^2 \phi)$$

$$T_{\lambda\phi} = \frac{\cos^2 \phi}{24} [\Delta + 14e'^2 \cos^2 \phi + 13e'^4 \cos^4 \phi + 4e'^6 \cos^6 \phi - \tan^2 \phi \cdot (4 + 24e'^2 \cos^2 \phi + 48e'^4 \cos^4 \phi + 24e'^6 \cos^6 \phi)]$$

$$T_{\phi\phi} = \frac{\cos^2 \phi}{720} (61 - 148 \tan^2 \phi + 16 \tan^4 \phi)$$

تبدیل مختصات ژئودتیک به UTM و بالعکس (نرم افزار Pinnacle)

نمونه نقاط تبدیل شده بین دو مختصات

شماره زون	X	Y	عرض	طول	نقطه
40 S	۲۳۱۱۰۵	۳۵۱۶۲۹۴	۳۱°،۴۵'،+۲"	۵۴°،+۹'،۴۱"	رصدخانه دانشگاه آزاد تفت
40 S	۲۴۹۳۷۴	۳۵۲۵۶۰۴	۳۱°،۵۰'،۱۹"	۵۴°،۲۱'،+۶"	۶ طبقه دانشگاه آزاد یزد
39 R	۵۳۰۵۸۳	۳۹۵۰۶۹۷	۳۵°،۴۱'،۵۹"	۵۱°،۲۰'،۱۷"	میدان آزادی تهران
39 R	۵۶۲۶۳۰	۳۶۱۲۱۳۰	۳۱°،۴۵'،+۲"	۵۱°،۴۰'،+۴"	سی وسه پل اصفهان
40 S	۷۲۸۰۸۶	۴۰۲۱۹۰۰	۳۶°،۱۸'،۵۵"	۵۹°،۳۲'،۲۶"	میدان پارک ملت مشهد
38 S	۶۱۹۸۷۳	۴۲۰۹۵۴۱	۳۸°،+۱'،۳۲"	۴۶°،۲۱'،۵۷"	رستوران شاه کلی تبریز
39 R	۶۵۱۲۲۵	۳۲۷۹۴۱۷	۲۹°،۳۸'،+۸"	۵۲°،۳۳'،۴۴"	دروازه قرآن شیراز
41 R	۲۹۱۸۹۵	۳۲۶۰۲۳۸	۲۹°،۲۷'،۱۶"	۶۰°،۵۱'،۱۵"	مسجد دانشگاه آزاد زاهدان

یک منبع فارسی برای سیستم های مختصات

